

HEVDET JESUS AT HAN VAR JHWH I JOHANNES EVANGELIET ?

uppsats i NT's exegetik
ved Høgre Bibliska Studier
Livets Ord Universitet
Vårterminen 1995

av

Ulf E. Heines

Jehovah er det navn Han skal kalles med

**DENNE EXEGESEOPPGAVEN ER DEDIKERT TIL MIN FANTASTISKE
KONE, VIBEKE HEINES, SOM DAG OG NATT HAR HJULPET MEG I
DETTE ARBEIDET. UTEN HENNE HADDE DETTE ALDRI GÅTT BRA.**

INNHALDSFORTEGNELSE

1. Introduksjon av problemet.....	5
1.1. Forskningsmetode.....	7
2. Jødernes syn på sin Messias.....	7
2.1. Messias, David-kongen.....	7
2.2. Den prestelige Messias.....	8
2.3. Messias, profeten.....	8
2.4. Den pre-eksisterende Messias.....	9
2.5. Konklusjon.....	9
3. Er JHWH og "Kyrios" alltid samme person?.....	10
3.1. Den filologiske bakgrunn til ordet og tittelen "Kyrios".....	10
3.2. "Kyrios" som Gud JHWH.....	11
3.3. "Kyrios", om mennesker med høy autoritet.....	12
3.4. "Kyrios", om rabbinere.....	12
3.5. Hvordan skal vi da tolke Jesu ord om at han er "Kyrios"?.....	12
3.5.1. Det konservative synet.....	12
3.5.2. Det radikale synet.....	12
3.5.3. Kompromiss-synet.....	13
3.6. "Kyrios" i Johannes evangeliet.....	13
3.7. Konklusjon.....	14
4. JHWH = "Εγω Ειμι"?.....	14
4.1. "Jeg er den jeg er" i LXX.....	15
4.2. Gudsnavnet " ο ων "/" Εγω ειμι ο ων" i Johannes evangelium.....	15
4.3. "Εγω ειμι" i Johannes evangeliet.....	16
4.4. Den grammatiske betydningen av "Εγω ειμι".....	16
4.5. Den guddommelige betydning av "Εγω ειμι.....	16
4.6. "Ειμι" som et enklitisk ord.....	17
4.7. Eksempler på "Ειμι" i betydelsen: "finnes/eksisterer".....	17
4.8. Samtlige utsagn.....	17
4.9. Konklusjon.....	17
5. Joh. 8:56-59.....	18
5.1. Loven om dødsstraff ved steining.....	18
5.2. I hvilken lov hadde Jesus gjort seg skyldig til dødsstraff?.....	19
5.3. Konklusjon.....	19

Jehovah er det navn Han skal kalles med

6. Hevdet Jesus i Johannes 17:9-12 at han fikk navnet JHWH?.....	20
6.1. Det relative pronomen avgjør meningen.....	20
6.2. Joh.17:9-12 i Kurt Arlands tekst.....	20
6.3. Det relative pronomen "som" i Joh. 17:9-12 i Textus Receptus.....	21
6.4. Johannes 17:9-12 i lyset av sin kontekst.....	22
7. Konklusjon.....	22
8. Sammenfatning.....	22
9. Hovedkonklusjon.....	24
10.Litteraturliste.....	26
11.Om forfatteren og oppgaven.....	28

1.INTRODUKSJON AV PROBLEMET.

Fra før sin egen fødsel¹ inntil i dag, har personen Jesus fra Nasaret vakt stor oppmerksomhet og forundring.

Påstander om at en engel forutsa hans fødsel², at han skulle ha Gud som sin egen far³, og at han skulle fødes av en jomfru⁴, har ikke gjort spørsmålstegnene færre rundt debatten om hvem Jesus virkelig var og er.

Troen på at han gjorde tegn, under og mirakler, at han døde for senere å oppstå, og at han lever i dag, deles med millioner, ja over en milliard mennesker på jorda i dag.

I følge Poster, U.S.Center for World Mission var det i 1992 ca.1,2 milliarder kristne, hvorav 500 millioner aktive. Hver dag tar ca. 70.000 mennesker imot Jesus som sin personlige frelser. Hele 3.500 nye kristne menigheter blir startet hver uke⁵.

Hvem er han egentlig, denne Jesus fra Nasaret?

Var han Guds sønn, var han jødernes Messias, eller var han bare en misoppfattet snekkersønn fra Galilea?

I sin vandring her på jorda svarer Jesus på noen av disse spørsmålene.

Evangelisten Johannes gjengir Jesu påstander i sitt evangelium. I Joh. 10:24-26, 18:37, sier Jesus rett ut til sine jødiske landsmenn at han er deres Messias, utsendt fra Gud: "Jødene flokket seg da om ham og sa til ham: Hvor lenge vil du holde oss i uvisshet? Er du Messias, så si oss det rett ut! Jesus svarte dem: Jeg har sagt dere det, og dere tror det ikke. De gjerninger jeg gjør i min Fars navn, de vitner om meg. Men dere tror ikke fordi dere ikke er mine får"....."Pilatus sa da til ham: Men konge er du altså? Jesus svarte: Du sier det, jeg er konge. Til dette er jeg født, og til dette er jeg kommet til verden, at jeg skal vitne for sannheten. Hver den som er av sannheten, hører min røst".

Jesus hevdet til og med den radikale påstanden at han hadde Gud som sin egen far, og at han dermed var Guds sønn. Johannes gjengir det slik i Joh.10:36 :....."Hvordan kan dere da si til

---

¹Jesu fødselsår er vanskelig å bestemme helt nøyaktig. I følge Lukas 3:1 begynte Johannes Døperen sitt virke i Keiser Tiberius regjeringstid i 27/28 eller 28/29 e.Kr. Lukas 3:23 hevder at Jesus ved sin fremtreden var omkring 30 år. Lukas påstår videre i 1:5 at Jesus var født under Herodes den Store, men Herodes døde år 4 f. Kr. Dessuten synes det å ha gått 2 år fra vismennene så stjernen til at de fortalte Herodes om den. Se Matt. 2:7 og 2:16. Jesus ble altså etter all sannsynlighet ikke født i år 0, men i år 6 f.Kr. *Norsk Illustrert Bibelleksikon*, s.2210, 1.bind.

²Luk.1:26-31.

³Luk.1:32.

⁴Luk.1:34-35.

⁵Mer info.se.Norsk utgave av 1992 av Misjonsatlas,s.136.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

han som Faderen har helliget og sendt til verden: Du spotter Gud! - Fordi jeg har sagt: Jeg er Guds sønn!"

Slik fortsetter Jesus fra Nasaret å svare på jødernes og våre spørsmål om hvem han er. Han titulerer også seg selv som Menneskesønnen i Joh.6:53-55. Denne tittelen er hentet fra Daniel 7:13 og ifølge Petr Pokorny var dette en skikkelse i den jødiske tro som symboliserte en representant for de rettferdige og en administrator for Guds rike.

I apokalypsen 4.Esra er forøvrig denne Menneskesønn identisk med jødernes Messias⁶. I Joh.13:13 kaller Jesus seg selv for Mester og Herre, og i Joh.14:6 for veien, sannheten og livet.

Denne Jesus var tydeligvis ikke en vanlig ung mann. Han var mye mer enn det. Hos evangelisten Johannes, stadfester og bekrefter Jesus selv påstanden om at han er Guds Sønn, Menneskesønnen, Messias og Herre.

I denne oppgaven ønsker jeg ikke bare å granske enda en kristologisk tittel i rekken av mange, men å finne ut om *Jesus noen gang hevdet at han var Abrahams, Isaks og Jakobs Gud, den Allmektige JHWH!* Grunnleggende systematisk teologi og kristologien generellt har ment og mener fortsatt at Jesus hevdet at han var JHWH i egen person⁷.

Var det virkelig slik at når Jesus, som en rett-troende jøde, siterte den jødiske trosbekjennelse "SHEMA" fra 5.Mos.6:4, "Hør Israel, Jehova (er)vår Gud, Jehova er en! "Så var det om seg selv og til seg selv han talte ut denne trosbekjennelse.

Det er altså dette problemet jeg ønsker å ta opp i denne oppgaven: *Hevdet virkelig Jesus at han var JHWH i egen person?* Jeg har valgt å studere dette spørsmålet ut i fra Johannes evangeliets tekst, da denne inneholder de fleste uttalelser fra Jesus som omhandler nevnte problemstilling. Denne oppgaven er ikke ment som et innlegg i en for eller imot treenighetsdebatt, men som et vitenskapelig svar på min problemstilling, hverken mer eller mindre.

Siden oppgaven ikke omhandler treenighetsspørsmålet eller andre personers uttalelser om Jesus som JHWH, kommer jeg ikke til å ta opp Joh.1:1. "I begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud og Ordet var Gud." Joh.20:28: "Thomas svarte og sa til ham: Min Herre og min Gud." Joh.9:35-38, "...Tror du på Guds sønn? ...Han sa: Jeg tror, Herre! Og han falt ned for ham i tilbedelse", heller ikke de mange og klare uttalelser om at Gud Fader og Jesus selv er to forskjellige individer⁸.

Det jeg vil svare på er om Jesus selv hevdet at han var JHWH i Johannes evangeliet. Skal man analysere dette spørsmålet i sin helhet må man ikke bare bruke Johannes evangeliet (som i dette) tilfellet, men hele Bibelen som kildematerial.

---

⁶Petr Pokorny *The Genesis of Christology* s.56-57.

⁷Mer inf.H.Duncan/E.Eskatons bok:*Jesus nya förbundets Jehova.*

⁸Eks.Joh.5:19, 14:28, 20:17.

1.1. Forskningsmetode.

For å finne svar på problemstillingen i denne oppgaven, kommer jeg til å bruke noen av prinsippene i den hermeneutiske forskningsmetoden. For å forstå den opprinnelige og fulle meningen av Jesu uttalelser, er det etter min mening meget viktig å se den historiske, språklige og kontekstuelle bakgrunn til uttalelsene. Dette har sin motsetning i den empiriske eller positiviske forskningsmetode som mer legger vekt på statistikk, eksperiment og det å se at meningsyttringer har forskjellig betydning for forskjellige individer⁹.

I visse problemstillinger kommer jeg til å analysere den språklige og kontekstuelle bakgrunn. Når det gjelder religions-historiske bakgrunnopplysninger, vil jeg i et tilfelle drøfte også dette, spesielt i synet på hvordan jødene så på sin kommende Messias. Jeg vil i neste avsnitt gå nærmere inn på hvorfor den religions-historiske bakgrunnen er viktig for min konklusjon.

2. JØDENES EGEN OPPFATNING OM HVEM DERES MESSIAS VAR.

Ettersom Jesus klart hevdet at han var jødenes Messias¹⁰, er det interessant å se hvordan jødene selv ser på Messias skikkelsen.

Jødene baserte nemlig sin tro og lære ut fra GT. Skulle det finnes en idè om at Messias var JHWH i egen person, ville dette mest sannsynlig hatt dekning i Loven og Profetene¹¹. Vi kunne brukt dette til å trekke paralleller fra jødenes religionshistoriske bakgrunn til vårt problem. Slik ville personen Jesus i Johannes evangeliet bli tolket i lys av GT's profetier. Det kunne ha gitt oss et klarere svar på om Jesus hevdet at han var JHWH, men også om det var forutsagt i skriftene at JHWH skulle bli inkarnert som jødenes Messias.

La oss nå se på noen av de ulike Messias-tolkningene som fantes før og under Jesu fødsel, for å se om det eksisterte en slik tanke.

2.1. Messias, Davids kongen.

Tittelen Messias representerer det hebraiske og arameiske verbaladjektivet "salvet", eller "den salvede"¹². Tittelen blir i GT brukt om profeter¹³ og yppersteprester¹⁴, men mest om konger i Israel¹⁵. Tanken om Messias som Davids konge er hentet fra 2.Sam.7:12-16¹⁶.

---

⁹Stensil av bl.a.Sten Anderson 1979 om emnet Vitenskapsteorier.Utleiv.av Anders Gerdmar.

¹⁰Joh.10:24-26.

¹¹Felles for alle retninger innen jødedommen er at de alle holdt strengt fast ved Skriften som Guds ord. Den var derfor som bindende og normativ.*Illustret Bibelleksikon*, bind 2,s.2315.

¹²F.F.Bruce:*New Testament History*,s.122.

¹³Salme 105:15.

¹⁴3.Mos.4:3.

¹⁵1.Sam.24:7.

¹⁶Bruce,*New Testament History*,s.122.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

"Når dine dagers tall blir fullt, og du hviler hos dine fedre, da vil jeg etter deg oppreise din sønn som skal utgå av ditt liv, og jeg vil grunnfeste hans kongedømme. Han skal bygge et hus for mitt navn og jeg vil trygge hans kongetrone til evig tid. Jeg vil være hans far, og han skal være min sønn. Når han gjør det som ondt er, vil jeg tukte ham med menneskers ris og med menneskebarns plager. Men min miskunnhet skal ikke vike fra ham, slik som jeg lot den vike fra Saul, han som jeg lot vike plassen for deg. Ditt hus og ditt kongedømme skal stå fast til evig tid for ditt åsyn, og din trone skal være grunnfestet til evig tid".

Utifra dette forventet jødene seg en evigvarende herskertid for Davids hus. Et Israel som ville bli styrt av Jehovas Messias¹⁷. Han ville være en konge, men også en militær Messias¹⁸, men man ser ingen antydning til tanken om at det var JHWH selv som skulle være denne Davids kongen.

2.2. Den prestelige Messias.

I den persiske og hellenistiske perioden fra ca: 500-170 f.Kr., var det stor viktighet av prestskapet generelt og en yppersteprest i særdeleshet. P.g.a at utenlandske ledere hindret Davids hus og andre aristokrater fra å utøve makt, vokste det frem en tro at levittene tok over kong Davids Messianske arv¹⁹. I den apokryfiske boken 1.Makkabeerbok (167-134 f.Kr.), blir Hasmoneeren Simon prist med Messianske terminologier²⁰. Vi finner også prestelige trekk ved Messias-skikkelsen i Sak.6:12-13. Heller ikke tanken om en prestelig Messias gir her noen støtte til ideèn om at Messias skulle ha vært Abrahams, Isaks og Jakobs Gud, JHWH.

2.3. Messias, profeten.

Selv om vi rent tidsmessig er i den intertestamentlige periode²¹, virker det som om disse Messias ideèn ikke skiller seg så sterkt fra det (generelle) gamle jødiske synet på Messias²². I tillegg til den kongelige og prestelige Messias, fantes det også i den eldre jødiske troen en idè om en profetisk og preeksisterende Messias²³. Den "yngre" sekten Qumran²⁴, skrev i sine dødehavsruller at de bygde sitt syn på Messias som profet utifra 5.Mos.18:18-19²⁵. "En profet vil jeg oppreise for dem av deres brødre, likeso5m deg. Jeg vil legge mine ord i hans munn, og han skal tale til dem alt det jeg byder ham. Og hver den som ikke hører på mine ord, som han skal tale i mitt navn, ham vil jeg kreve til regnskap".

---

¹⁷Bruce:*New Testament History*,s.122.

¹⁸Bruce:*New Testament History*,s.133, og Salme 2 og 110.

¹⁹G.Vermes: *Jesus the Jew*,s.135.

²⁰G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.136.

²¹Tidsperioden mellom de to testamentene.

²²Petr Pokorny,*The Genesis of Christology*,s.42.

²³G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.135.

²⁴Etablert 110 f.Kr., Olav Sæverås's *Ettbindskomentaren*,s.355.

²⁵G.Vermes,*Jesus the Jew*,s.137.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

Selv om denne tanken kan inneholde ideen om at Elias eller Moses skal komme igjen i en Messiasskikkelse, er det aldri snakk om at JHWH skal gjøre det.

2.4. Den pre-eksisterende Messias.

Det nærmeste vi kommer en idè om en evig "JHWH-Messias" er hentet utifra de apokryfiske bøkene 2.Baruk 30 og 4.Esra²⁶. Bøkene kan ha blitt skrevet så sent som år 70 e.Kr., men dette behøver ikke bety at det generelle bilde av Messias gjennom tidene er blitt forandret²⁷. Her heter det bl.a. at Messias var i himmelen før han ble åpenbart for menneskene. Han skulle komme ned på jorden for siden å vende tilbake til himmelen i herlighet²⁸. Dette kan tyde på at tanken om en evig "JHWH-Messias" fantes, men det at den pre-eksisterende Messias er ikke alene i å være pre-eksisterende. I følge rabinsk tradisjon²⁹ var det sju ting som ble skapt før verden ble til. Foruten Messias, var det Toraen, omvendelsen, Paradiset, Gehenna, Guds trone og helligdommen som var pre-eksisterende. Om Messias med denne argumentasjonen skulle være JHWH, skulle Paradiset, Gehenna, Guds trone og Helligdommen også ha fått tittelen JHWH, noe de ikke har fått, naturlig nok.

2.5. Konklusjon.

Etter å ha sett på noen av de mest sentrale jødiske oppfatninger av Messias-personen, har jeg kommet frem til at det ikke eksisterte noen idè som hevdet at Messias skulle være Abrahams, Isaks og Jakobs Gud, Den Allmektige JHWH.

Med dette religionshistoriske faktum som bakgrunn, skal jeg nå analysere Jesu bruk av den kristologiske tittelen "Kyrios".

---

²⁶G.Vernes:*Jesus the Jew*,s.138.

²⁷Petr Pokorny:*The Genesis of Christology*,s.42.

²⁸G.Vernes:*Jesus the Jew*,s.138.

²⁹G.Vernes:*Jesus the Jew*,s.138.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

3. ER JHWH OG "KYRIOS" ALLTID EN OG SAMME PERSON?

For flere³⁰ har det vært en selvfølge at Jesus er JHWH Gud utifra argumentet om at Septuaginta har oversatt det hebraiske gudsnavnet JHWH, med den greske tittelen "Kyrios", og at Jesus senere gis samme tittel i NT.

I sin bok "Jesus, nya förbundets Jehova" skriver H.Duncan/E.Eskaton slik³¹:

"Herren Jesus har fått over 700 navn og titler i Bibelen. Herren er hans guddommelige navn; Jesus er hans navn som menneske, og Kristus er hans tittel.....Vi finner "Herren" 668 ganger i King James version av Det Nye Testamentet. Det er en oversettelse av det greske ordet "Kyrios" 663 ganger, og det greske ordet "Despotes" 5 ganger. På de fleste stedene er "Kyrios" likeverdig med Jehova.....I den avdeling der vi studerer Guds navn kommer vi til å vise at navnet Jehova på noen steder klart henviser til Herren Jesus Kristus.....På ethvert sted i Septuaginta er det hebraiske ordet "Jehova" blitt oversatt med det greske ordet "Kyrios". Denne oversettelsen som ble gjort av jødiske ledere, viser at de så "Kyrios" som likeverdig med Jehova.

Jesus er din Herre: Tilbe Ham!

V.Taylor skriver i sin bok: The names of Jesus, slik³²:

.....on the other hand it is because he is called "Lord" that Old Testament passages are applied to him mentioning the "Lord = God", and that subsequently a "Christian" reading of the Bible recognizes Jesus = God in all the "Jesus = Lord" texts."

Er det virkelig så enkelt som å si at siden JHWH fikk tittelen "Kyrios" og Jesus fikk tittelen "Kyrios" så må Jesus være JHWH?

Er dette en korrekt logisk slutning eller ikke? La oss se hva "Kyrios" egentlig betyr rent språklig sett, og hvordan Johannes bruker "Kyrios" i sitt evangelium.

3.1. Den filologiske bakgrunnen til ordet og tittelen "Kyrios"

Ordet "Kyrios" har blitt brukt som et attribut til en mengde forskjellige individer³³. Jeg skal her nevne noen eksempler.

---

³⁰Som f.eks.: a) H.Duncan/E.Eskaton, b) Petr Pokorny: *The Genesis of Christology*, s.75, c) Calvin: *Trinitarian Perspectives*, av Thomas F.Forraine, s.51.

³¹H.Duncan/E.Eskaton: *Jesus nya förbundets Jehova*, s.38-39.

³²Side 38-51.

³³Når det gjelder det filologiske syn på "Kyrios" følger jeg Vermes linje i boken: *Jesus the Jew*, s.103 ff.

3.2. "Kyrios" som Gud JHWH.

I septuaginta har tetragrammet JHWH blitt byttet ut med tittelen "Kyrios". I 1.Mosebok av den Arameiske Apokryfen har JHWH blitt byttet ut med det arameiske "Marah" - Herre³⁴. Den greske tittelen "Kyrios" ble etterhvert et såkalt "låneord" for Gud i den Galilea-Arameiske dialekten³⁵. Dette vises tydelig i den Palestinske Targum i 4.Mosebok 11:26, hvor JHWH har blitt erstattet med ordet "Kiris" (en dårlig galilea-aramaisk uttalelse av det greske "Kyrios"³⁶) Det er verdt å merke seg ifølge Paul Kahle, R.Kittels medforfatter av *Biblia Hebraica*³⁷, at det ikke har forekommet en erstatning av Gudsnavnet JHWH med den greske tittelen "Kyrios" i de jødiske manuskripter av den greske bibel før det 1.århundre. I disse manuskriptene har JHWH ikke blitt oversatt til gresk, men jødene har latt tetragrammet bli stående med sine hebraiske bokstaver³⁸.

Sigfried Schultz hevder bestemt at erstatningen av JHWH - navnet til tittelen "Kyrios" først kom i det første århundre før Kristus, gjennom de greske apokryfer og Solomos visdom³⁹. Deretter fortsatte "Kyrios" å fungere som en erstatning for tittelen Gud, spesielt gjennom skriftene til historie-skriverne Philo og Josefus (1. århundre e.Kr.)⁴⁰. Georg Howard ved Universitetet i Georgia U.S.A, skrev følgende i *Journal of Biblical Litterature*⁴¹: "Vi vet med sikkerhet at de gresktalende jøder fortsatte og skrive JHWH (med hebraiske bokstaver) i sine greske skrifter. Det er dessuten usannsynlig at de konservative gresktalende jøde-kristne i det første århundrede avvek fra denne praksis. Selvom de sannsynligvis brukte "Gud" og "Herren" når de omtalte Gud i sekundær sammenheng, hadde det vært høyst bemerkelsesverdig om de hadde utelatt Tetragrammet i den bibelske tekst.....Ettersom Tetragrammet fremdeles stod i eksemplarene av den greske Bibel som utgjorde Skriften i oldkirken, er det rimelig å anta at de som skrev NT bevarte tetragrammet når de siterte fra Skriften.....Men når JHWH ble fjernet fra det greske GT, ble det også fjernet fra GT-sitater i NT. (En eller annen gang) rundt begynnelsen av det annet århundre må altså bruken av surrogater (erstatninger av Guds navn) ha fortrenget Tetragrammet i begge testamentene.

---

³⁴side 111

³⁵G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.113.

³⁶G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.114.

³⁷G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.11

³⁸G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.109.

³⁹G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.110

⁴⁰G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.110.

⁴¹*Journal of Biblica litterature* 96.årg.nr.1, mars 1977 s.76-77.

3.3. "Kyrios", brukt om mennesker med høy autoritet.

Spesielt i de Qumranske skrifter, som tidligere nevnt ble sekten startet 110 f.Kr., ser vi at "Kyrios" ikke bare ble brukt som en erstatning til JHWH. Tittelen "Kyrios" ble faktisk også brukt om Farao, familiefedrene, dommere, konger m.m.⁴², altså om mennesker med høy sosial status. I rabinsk terminologi ble også den Romerske leder kalt "Kyrios"⁴³.

3.4. "Kyrios" brukt om Rabinerne.

Også om rabinerne ble denne tittelen brukt. Det ser ut som om "Kyrios" og "lærer" nærmest ble brukt synonymt⁴⁴, også i den Babylonske dialekten ble ordet "Herre" brukt om rabinere generelt. Man ser allikevel at ordet "Kyrios" er større enn ordet "Rabbi" iflg. boken "Jesus the Jew" av G.Vermes s.119. Det er interessant å se at Jesus i Joh.13:13 blir kalt "Kyrios" og "Didaskalos" samtidig. Det er mest nærliggende å tro at Jesus her blir titulert som en slags Rabbi og ikke som JHWH Gud.

3.5. Hvordan skal vi da tolke Jesu ord om at Han er "Kyrios"?

Det finnes minst tre forskjellige syn på hvordan man skal tolke tittelen "Kyrios". Ifølge NT- forskere finnes det konservative, det radikale og kompromiss-synet.⁴⁵. La meg presentere disse synene ganske kort:

3.5.1. Det konservative syn.

Den engelske NT-spesialisten Vincent Taylor, hevdet at "Kyrios" i Septuaginta ikke var ment om Jesus, men siden de kristne leste GT i lyset av at Jesus var Herre / "Kyrios" trakk de konklusjonen at Jesus var JHWH Gud⁴⁶.

3.5.2. Det radikale synet.

Rudolf Bultmann står for det radikale synet. Han hevder bland annet at Jesus overhodet ikke aldri kalte seg for "Herre", men at de hellenistisk influerte kristne lagde sin egen

---

⁴² G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.114.

⁴³G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.114.

⁴⁴G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.121.

⁴⁵G.Vermes:*Jesus the Jew*,s.104 ff.

⁴⁶V Taylor:*The names of Jesus*,s.38-51.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

teologi om Jesus som Herre. Tittelen ble tatt fra hellenistisk terminologi og fra tilbedelsen av guden Osiris og Hermes som de før tilba som "Kyrios", hevder Bultmann⁴⁷.

3.5.3. Kompromiss-synet.

I sin bok "The titles of Jesus in Christologi" presenterer Ferdinand Hahn et tredje syn. Hahn tror at tittelen "Kyrios" ble utviklet av kirken⁴⁸. Fra å bety rabbi og lærer, til å bety universets opphöyde Herre. (Fil. 2: 9-11)

"Derfor har Gud höyt opphöyet ham og gitt ham det navn som er over alle navn, for at i Jesu navn skal hvert kne böye seg, deres som er i himmelen og på jorden og under jorden, og hver tunge skal bekjenne at Jesus Kristus er Herre, til Gud Faders ære."

3.6. "Kyrios" i Johannes evangeliet.

Særlig interessant for vår problemstilling er hvilken filologisk mening Jesus selv la i tittelen "Kyrios". I Johannes evangeliet blir "Kyrios" brukt hele 52 ganger⁴⁹. Jesus bruker også tittelen om seg selv i Joh.13:13 hvor han sier: "Dere kaller meg Mester og Herre ("Kyrios"). Og med rette sier dere det, for jeg er det".

Dette er en klar uttalelse fra Jesus om seg selv. Fordi Johannes ikke er konsekvent i bruken av "Kyrios" er det umulig å si om Jesus la en "rabinsk" tittel i ordet, eller en "JHWH selvbevissthet".

Hvis Joh.13:13 kan taes til inntekt for en "JHWH selvbevissthet" kan ikke det samme sies om Joh.4:11. Her er kvinnen ved brønnen uvisst over hvem Jesus egentlig er og tiltaler ham bare med høflighetsformen "Herre". "Kvinnen sier til ham: Herre, du har ikke noe å dra opp vannet med, og brønnen er dyp. Hvor har du det levende vann fra?"

Det er en minimal sjanse for at kvinnen (virkelig) sier til Jesus: "JHWH, du har ikke noe dra opp vannet med...osv., for hun kjente ham som sagt ikke.

Selv om de aller fleste av de 52 "Kyrios" titlene er brukt om Jesus, har ikke Johannes bare knyttet dem til Jesu person. Det er verdt å merke seg at:

- a) Gartneren ved Jesu grav (20:15)
  - b) Slavens sjef i Jesu synonyme paralell (13:16)
  - c) Evangelisten Filip (12:21)
- alle har fått tittelen "Kyrios" av Johannes.

---

⁴⁷Bultmann:*Theologie des Neues Testamentes*.s.54-56 ff.

⁴⁸G. Vermes:*Jesus the Jew*,s.119.

⁴⁹G. Vermes:*Jesus the Jew*,s.106 ff

3.7. Konklusjon.

Fra et språkhistorisk synspunkt er det umulig å slå fast vitenskapelig hva Jesus selv la i tittelen "Kyrios". Tenkte han på den opprinnelige grunnleggende arameiske betydningen, eller så han "Kyrios"-tittelen som en erstatning for JHWH? Var han kanskje inneforstått med alle lærer-, Herre-, Mester-, opphøyd Messias -og JHWH-titlene? Spørsmålet må nok stå åpent. Det er nok bare vår egen tro som kan gi et, for oss, tilfredstillende svar på dette høyaktuelle kristologiske problem.

4. JHWH = " Εγω ειμι " ?

Det hebraiske Gudsnavnet JHWH, kommer først til syne i 1.Mos.2:4 " Dette er historien om himmelen og jorden da de ble skapt. På den tid da Gud Jehova gjorde jord og himmel. " JHWH hadde åpenbart seg for Abraham, Isak og Jakob som Gud Den Allmektige, men de kjente Han ikke som JHWH. Først i 2.Mos.3:13-16 får Moses i oppdrag å åpenbare Abrahams, Isaks og Jakobs Gud som " Jeg er den jeg er " til Israels barn.

v.13 " Da sa Moses til Gud: Men når jeg nå kommer til Israels barn og sier til dem: Deres fedres Gud har sendt meg til dere! - og de så spør meg: Hva er Hans navn? Hva skal jeg da svare dem?

2v.14 Da sa Gud til Moses: JEG ER DEN JEG ER og han sa: Så skal _____ du si til Israels barn: JEG ER har sendt meg til dere.

v.15 Så sa Gud til Moses: Så skal du si til Israels barn: Jehovah, deres fedres Gud, Abraham, Isak og Jakobs Gud har sendt meg til dere. Dette er mitt navn til evig tid, så skal dere kalle meg fra slekt til slekt.

v.16 Gå nå å kall sammen de eldste i Israel og si til dem: Jehovah deres fedres Gud, Abrahams, Isaks og Jakobs Gud har åpenbart seg for meg og sagt: Jeg har sett til dere og jeg har sett hva som er blitt gjort mot dere i Egypt. "

Dette navnet JHWH, ble heretter Israels Guds opphøyde egennavn. Ca. 6700 ganger forekommer dette navnet i det gamle testamentet.⁵⁰ Gudsnavnet JHWH er avledet av en eldre variant av det hebraiske verbet HAYA, nemlig HAWA, som betyr " å være ".⁵¹ JHWH kan da oversettes med " Han er " eller " Han lar bli ". Når den masoretiske teksten (Hebraiske GT) ble oversatt til gresk (Septuaginta/LXX oversettelsen), ble Gudsnavnet " Jeg er den jeg er " oversatt med "Εγω ειμι ο ων". JHWH ble, som tidligere nevnt, oversatt med " Kyrios ".

---

⁵⁰Illustrert Bibelleksikon, Guds navn.

⁵¹Illustrert Bibelleksikon, Guds navn.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

4.1. " Jeg er den jeg er " i LXX.

I LXX oversettelsen av 1.Mos.13:14 finner vi følgende oversettelse.

και ειπεν ο θεος προς μουσην εγω ειμι ο ων και ειπεν ουτως
τοις υιοις Ισραηλ ο ων απεσταλκεν με προς υμας

JHWH blir her åpenbart for Moses og senere for Israels barn som "Εγω ειμι ο ων" og som "ο ων". Denne partisipp konstruksjonen av ειμι i presens aktiv, maskulin, nominativ singularis, ble brukt av de gresktalende jødene som et navn på Gud.

R. Kittel sier i TDNT om konstruksjonen "Εγω ειμι ο ων", at det var "ο ων" og ikke "Εγω ειμι" som ble brukt som det gudommelige navnet på Israels Gud⁵². Historieforfatterne Josefus og Filo var også begge to velkjente med " ο ων " som et Gudsnavn, og brukte dette navnet i sine skrifter⁵³

4.2. Gudsnavnet "ο ων /Εγω ειμι ο ων" i Johannes evangelium.

Gudsnavnet "ο ων" eller "Εγω ειμι ο ων" blir aldri brukt i dette evangeliet. I det Nye Testamentet blir gudsnavnet "ο ων" brukt bare fire ganger, alle i Johannes Åpenbaring.

(Åp.1:4-5) " Johannes, til de sju menigheter i Asia: Nåde være med dere og fred fra ham som er ("ο ων") og som var og som kommer, og fra de sju ånder som er for hans trone, og fra Jesus Kristus det troverdige vitne, den førstefødte av de døde....."

(Åp.1:8) " Jeg er Alfa og Omega, sier Gud Herren, han som er ("ο ων") og som var og som kommer, Den Allmektige. "

(Åp.11:17) " Vi takker deg, Herre Gud, du Allmektige, du som er ("ο ων") og som var, fordi du har tatt i bruk din store makt og regjerer som konge. "

(Åp. 16:5) " Og jeg hørte vannenes engel si: Rettferdig er du fordi du har dømt slik, du som er (" ο ων ") og som var, du hellige. "

Det tankevekkende her, er at Israels Guds åpenbarte navn "Jeg er"/ "ο ων" og "Jeg er den jeg er"/ "Εγω ειμι ο ων" aldri blir sagt om Jesus eller av Jesus, men kun om og til og av Faderen.⁵⁴

---

⁵²G.Kittel:*Theological dictionary of the New Testament*. Volum 2, emne: Εγω ειμι

⁵³G.Kittel:*Theological dictionary of the New Testament*, volum 2, emne: Εγω ειμι

⁵⁴G.Kittel:*Theological dictionary of the New Testament*, volum 2, emne: Εγω ειμι

Jehovah er det navn Han skal kalles med

4.3. Hva da med "Εγω ειμι" i Johannes evangelium?

I Johannes evangeliet blir konstruksjonen "Εγω ειμι" brukt hele 21 ganger.⁵⁵ I de aller fleste tilfellene av konstruksjonsbruken er "Εγω ειμι" brukt av Jesus om seg selv.

4.4. Den grammatiske betydningen av "Εγω ειμι".

Når man studerer gresk vil man ofte se ord i en setning som ikke står i nominativ. Om ord i nominativ er helt borte fra setningen, er subjektet "innbakt" i setningens verb. På den andre siden er om subjektet ikke er utelatt, men står klart utskrevet i setningen, betyr dette at forfatteren ønsker å legge vekt på subjektet i handlingen.⁵⁶

Verelyn Verbrygge, med-forfatteren til grammatikkboken: Basics of Biblical Greek, sier dette om Jesu bruk av "Εγω ειμι" i Johannes evangeliet.⁵⁷

"Jesus uses the pronoun Εγω with the verb "to be" in the expression Εγω ειμι ο.....In each case, he is emphasiezing who he is. For example when Jesus says Εγω ειμι ο αρτος της ζωης (6:35) he is, as it were, pointing a finger towards himself and saying; If you want spiritual nourishment in your life, then look to me only, for I am the bread of life...The other Εγω ειμι verses have a simular emphasis."

4.5. Den guddommelige betydningen av "Εγω Ειμι".

Foruten at "Εγω ειμι" er en helt vanlig grammatisk konstruksjon hevder professorer og NT-eksegeter⁵⁸ at uttrykket også har guddommelig verdi. "Εγω ειμι" = jeg er, er hentet utifra LXX i 2.Mos.3:14, og er derfor også en guddommelig konstruksjon hevdes det.

Vi har tidligere sett at Jesus aldri bruker Guds åpenbarte navn slik som det står i 2.Mos.3:14, nemlig: "Εγω ειμι ο ων" eller "ο ων" om seg selv, men av de rundt 20 gangene Jesus bruker "Εγω ειμι"-konstruksjonen, står "Εγω ειμι" 7 ganger uten predikativ. Bare tittelen "Εγω ειμι" uten noe predikativ, kan inneholde en meget kraftfull betydning med guddommelig og evig innhold. R. Kittel skriver i TDNT: ⁵⁹

"In the I sayings of John He contests the right of the pseudo-saviors and pseudo gods of the polytheistic world to soteriological I predictions. He himself transcends them all and reveal himself as the divine representative of God in the absolute divine formula Εγω ειμι; the purest expression of Him, unique and imeasurable significance. "

Når det gjelder videre bruk av "Εγω ειμι" med guddommelig betydning, er det slik at både JHWH og Jesus bruker konstruksjonen Εγω ειμι ο / το / η⁶⁰..... Dette kan brukes som et argument for at Jesus er JHWH, men på den andre siden er det ikke så kraftfullt da andre

⁵⁵Iflg.Dataprogrammet LOGOS.

⁵⁶J.Blomquist:Grekiska för teologer,s.18 § 21.

⁵⁷W.Mounce:Basics of Biblical greek,kap.16.,- an analytic study

⁵⁸Blandt andre V.Veibrygge og M.Terry i boken:John - The gospel of belief,- an analytic study of the text.

⁵⁹Theological dictionary of the New Testament,volum 2,emne:Εγω ειμι

⁶⁰F.eks.Jes.43:10 og Joh.10:18.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

personer, f.eks. Johannes döperen i Joh.1:20 og Joh.3:28 brukte det samme "Εγω ειμι ο.....". "Εγω ειμι" uten predikativ er heller ikke med nødvendighet, guddommelig og evig, da den blinde mannen i Joh.9:9 svarer menneskemassen med "Εγω ειμι" på spørsmålet: " Er det ikke han som satt og tigget? "

4.6. "Ειμι" som et enklitisk ord.

Det er avgjørende på hvilken måte man aksentuerer verbet "Ειμι"⁶¹. "Ειμι" er nemlig et enklitisk ord som i seg selv er ubetont. "Ειμι" er et slikt ord når det står i to-stavellesform i presens indikativ. Slike ord må stå sammen med andre betonedede ord og får normalt ikke aksent. Når "Ειμι" ikke får aksent er betydningen av ordet: er. "Ειμι" kan få aksenter, men da blir betydelsen en helt annen, nemlig: Finnes eller Eksisterer.

4.7. Eksempel på "ειμι" i betydelsen: Finnes/Eksisterer.

(Joh.8:23)

ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΥΜΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΩ ΕΣΤΕ ΕΓΩ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΩ ΕΙΜΙ
ΥΜΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΕΣΤΕ ΕΓΩ ΟΥΚ ΕΙΜΙ ΕΚ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΤΟΥΤΟΥ.

4.8. Samtlige utsagn.

I samtlige av de andre utsagnene av Jesus som inneholder "Εγω ειμι", er "Ειμι" brukt som det enklitiske ordet "Ειμι" uten aksent. Dette innebærer at ingen av Jesu utsagn som inneholder konstruksjonen "Εγω ειμι" har betydningen "jeg finnes" eller "jeg eksisterer". Med andre ord, man kan ikke bevise utifra "Εγω ειμι" påstanden at Jesus er den selveksisterende JHWH.

4.9. Konklusjon.

Vi har nå sett at Israels Guds åpenbarte navn i 2.Mos.3:14 ikke er "Εγω ειμι", men partisipp konstruksjonen "ο ων". Jesus brukte aldri denne konstruksjonen om seg selv, men den ble bare brukt om, til og av Faderen. "Εγω ειμι" har i seg selv uten noe predikativ innhold av en guddom og evighet. Men "Ειμι" må være aksentuert for å få betydningen "Jeg eksisterer/ Jeg finnes". Siden alle de andre "Εγω ειμι"- utsagnene av Jesus ikke inneholder en aksentuert "Ειμι", men den enklitiske betydningen: er", finnes det ingen grunn til å tro at Jesus hevdet at han var "den eksisterende" eller "den evige" JHWH. Argumentene styrkes ytterligere når man ser at det ikke bare er Jesus, men også vanlige mennesker som bruker "Εγω ειμι" uten å legge noe som helst guddommelig mening i uttrykket.

---

⁶¹4.6.er alt basert på:Gresk gramatikk § 21 av J.Blomquist.

5. HVA DA MED JOH. 8:56-59?

Selv om en lingvistisk ikke kan bekrefte at Jesus hevdet å være "den som finnes/den som eksisterer", er det helt klart at jødene oppfattet det slik. Om Jesus var før Abraham måtte nemlig Jesus være pre-eksisterende og gjorde dermed seg selv lik Gud. Johannes 8:56-59 sier: " Abraham, deres far, frydet seg til å se min dag. Og han så den og gledet seg. Jødene sa da til ham: Du er ennå ikke femti år og har sett Abraham? Jesus sa til dem: Sannelig, sannelig sier jeg dere: Jeg er før Abraham ble til. De tok da opp steiner for å kaste på ham. Men Jesus skjulte seg og gikk ut av templet. "

Et annet sted der Jesus gjorde seg lik Gud leser vi i Joh.10:29-36:
" Min Far, som har gitt meg dem, er større enn alle, og ingen kan rive dem ut av min Fars hånd. Jeg og Faderen er ett.
Jødene tok da igjen opp steiner for å steine ham. Jesus advarte dem:
Mange gode gjerninger fra min Far har jeg vist dere. Hvilken av dem er det dere vil steine meg for? Jødene svarte ham: For noen god gjerning steiner vi deg ikke, men for Gudsbespottelse, fordi du som er et menneske, gjør deg selv til Gud.
Jesus svarte dem: Står det ikke skrevet i deres egen lov: Jeg har sagt: Dere er guder. Når loven har kalt dem som Guds ord kom til, for guder - og skriften kan ikke gjøres ugyldig - hvordan kan dere da si til ham som Faderen har helliget og sendt til verden: Du spotter Gud! - fordi jeg har sagt: Jeg er Guds Sønn? "

Et parallellt skriftsted til de to foregående, er Joh.5:16-18. Her ønsker også jødene å drepe Jesus, ikke bare fordi han skulle ha brutt sabbaten, men også fordi han gjorde seg selv lik Gud. Joh: 5:16-18 sier:" Og derfor forfulgte jødene Jesus, fordi han gjorde dette på en sabbat. Men Jesus sa til dem: Min Far arbeider inntil nå, også jeg arbeider. Derfor stod da jødene ham enda mer etter livet, fordi han ikke bare bröt sabbaten, men også kalte Gud sin egen Far og gjorde seg selv lik Gud. "

Siden min oppgave kun handler om Jesus selv hevdet at han var JHWH i Johannes evaneliet, kunne det vært lett for meg å neglisjere disse skriftstedene, da disse ikke explicit hevder at Jesus er JHWH. Så enkelt er det ikke. Jødernes reaksjoner på Jesu uttalelser gjør nemlig det hele meget interessant. Umiddelbart etter at Jesus hadde uttalt seg, ville jødene steine ham til døden. Hvorfor?

5.1. Loven om dødsstraff med steining.

Når en forbrytelse ble begått mot enkelt-personer eller mot samfunnet generelt i det gamle testamentet, utgjorde loven om oppreisning og erstatning for den skadelidende hvor stor straffen skulle bli mot lovovertrederen.⁶² Når det gjaldt straff mot Gud var det hans vrede som måtte tilfredsstilles, før det ødelagte fellesskapet mellom Gud og synderen kunne gjenopprettes igjen. Siden israelittene var JHWH's paktsfolk fantes det egentlig ikke noen vesentlig forskjell mellom forbrytelser mot samfunnet og synder mot Gud (2.Mos.21,22,23). Grundleggende gjaldt "öye for öye, tann for tann" ved rettsoppgjør (3.Mos.24:19-21). "Når noen voldet sin neste skade på hans legeme, skal det gjøres det samme med ham som han selv har gjort: brudd for brudd, öye for

⁶²Alt fra 5.1.er hentet ut i fra *Illustrert Bibelleksikon*, emne:straff.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

öye, tann for tann. Den samme skade som han volder en annen, skal han selv få.

Den som slår i hjel et husdyr, skal godtgjøre det. Men den som slår et menneske i hjel, skal dø. "

Dödsstraffen gjaldt ikke bare for de som hadde drept mennesker. Dödsstraff var også påbudt ved:

- a) Brudd mot sabbatsbudet (2.Mos.35:2)
- b) Barneofring (3.Mos.20:2)
- c) Henvendelse til åndemanere og spåmenn (3.Mos.20:6-22)
- d) Banning mot foreldre (3.Mos.20:9)
- e) Forskjellige former av ekteskapsbrudd (3.Mos.20:10-21)
- f) Avgudsdyrkelse (5.Mos.17:2-5)
- g) Bespottelse av JHWH's navn (3.Mos.24:16)

5.2. I hvilken lov hadde Jesus gjort seg skyldig til dödsstraff?

Etter å ha sett på samtlige lov-alternativer, er det kun to lover Jesus, ifølge jødene, kunne ha brutt, nemlig sabbatsbudet og budet mot å spotte Guds navn.

Jesus bryr seg ikke om anklagelsene om å ha brutt sabbaten, men poengterer både i Joh.5 og i Joh.10, at han ikke har spottet eller missbrukt Guds navn, men at han har sagt at han har Gud som Far og at han er Guds Sønn.

(Joh.10:36)

" .....hvordan kan dere da si til ham som Faderen har helliget og sendt til verden. Du spotter Gud! - fordi jeg har sagt: Jeg er Guds Sønn?"

Om man ser Joh.8:58-59 i lyset av Joh.5:16-18, Joh.10:29- 36, bruken av "Ειμι" og i lyset av sin egen kontekstuelle bakgrunn (hvor Jesus nesten i et helt kapittel snakker om seg selv som en som har Gud til sin egen Far). Det virker som om at det er Jesus som den pre-eksisterende Guds Sønn og ikke en uttalelse om at Jesus er selve JHWH, som får jødene til å forsøke å steine Jesus.

5.3. Konklusjon.

At Jesus hevder at han er den pre-eksisterende Guds Sønn, ser ut til å være den avgjørende faktor som utløser jødernes vredesutbrudd. Det finnes liten mulighet for at Jesus skulle ha hevdet at han var JHWH i Joh.5:58-59, Joh.10:29-36 og Joh.5:17-18. Derimot ble Jesus forsøkt steinet siden han sa at han hadde Gud som sin egen Far, og gjorde seg dermed lik Gud, ifølge jødene.

Verdt å merke seg er at de første kristne også ble steinet av samme grunn, nemlig Gudsbespottelse (Apg.6:11, 9:1, 22:4, 26:10). Ikke slik at de første kristne hevdet at de var JHWH, men de hevdet at de hadde Gud som sin egen Far. Ved å gjøre dette, ifølge jødene, satte de seg selv likt med Gud. Joh.5:18.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

6. HEVDET JESUS I JOHANNES 17:9-12 AT HAN FIKK NAVNET JHWH?

Johannes 17:9-12 er en av tekstene som sterkest indikerer at Jesus har navnet JHWH. Jesus ber her sin yppersteprestlige bönn og nevner to ganger på fire bibelvers at han har fått Faderens navn, d.v.s. navnet JHWH, av Faderen selv.

Norsk bibel av 1978 sier som følger i Joh.17:9-12:

" Jeg ber for dem. Jeg ber ikke for verden, men for dem du har gitt meg, for de er dine. Alt mitt er ditt og det som er ditt, er mitt, og jeg er forherliget gjennom dem. Jeg blir ikke lenger i verden, men de er i verden og jeg går til deg. Hellige Far, bevar dem i ditt navn, det navn som du har gitt meg, så de kan være ett likesom vi er ett. Da jeg var hos dem, bevarte jeg dem i ditt navn, det navn du har gitt meg. Jeg vokter dem, og ingen av dem gikk bortapt, uten den ene som hørte bortapelsen til, så Skriften skulle bli oppfylt. "

Johannes 17: 9-12 er litt mer uklart i den norske bibel av 1988. Her har man byttet ut

"...Bevar dem i ditt navn, det navn du har gitt meg..." med

"...Bevar dem i ditt navn, som du har gitt meg...". Dette har den norske oversettelsen av 1988 gjort både i vers 11 og vers 12.

Johannes 17:9-12 i King James Version har en helt annen oversettelse enn de øvrige. King James Version har i både vers 11 og vers 12 skrevet: " I kept them in thy name: those that thou gavest me.....".

6.1 Det relative pronomen avgjør meningen.

I disse versene avgjør det relative pronomet "som", hele betydningen om det var menneskene eller navnet JHWH Gud gav til Jesus. I det norske språket böyes ikke det relative pronomet, men på gresk derimot, böyes det både i genus, kasus og numerus. Hvilken böyning det relative pronomet får, avgjøres av hvilket genus, kasus og numerus pronomets korelat (det ord pronomet peker tilbake på) er böyd i.⁶³ For å finne svaret på vårt spørsmål må vi gå til den greske tekst.

6.2. Johannes 17:9-12 i Kurt Arlands tekst.

v.9 Εγω περι αυτων ερωτω, ου περι του κοσμου ερωτω αλλα περι
ων δεδωκας μοι, οτι σοι εισιν,
v.10

και τα εμα παντα σα εστιν και τα σα εμα και δεδοξασμαι εν
αυτοις.

v.11 και ουκετι ειμι εν τω κοσμω, και αυτοι εν τω κοσμω εισιν, καγω
προς σε ερχομαι. πατερ αγιε Τηρησον αυτους εν τω ονοματι σου
ω δεδωκας μοι, ινα ωσιν εν καθ ως ημεις.

v.12 οτε ηεν μετ αυτων εγω ετη ρουν αυτους εν τω ονοματι σου ω
δεδωκας μοι, και εφνλαξα και ουδεις εξ αυτων απωλετο ει μη
ο υιος της απωλ ειας ινα η γραφη πληρωθη.

⁶³J. Blomquist: *Graesk Grekiska gramatikk*, s.121.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

Kurt Arlands tekst er klar. Det relative pronomet, ω, i vers 11 og 12 er böyd i dativ neutrum, singularis, og kan bare peke tilbake på det ordet som er böyd likt, nemlig korelatet :

"τῷ ὀνόματι".

Utifra denne teksten som forövig er støttet av flere gamle og kjente tekst-vitner,⁶⁴ blandt annet Alexandrius og Vaticanus, uttrykkes det klart at Jesus har fått navnet JHWH av Faderen. På den annen side har de fleste greske tekster ikke denne oversettelsen.

6.3. Det relative pronomet "som" i Johannes 17:9-12 i Stephens Textus Receptus av 1611.

Textus Receptus eller "Den overleverte tekst" er den greske teksten som har blitt overlevert fra generasjon til generasjon innenfor den evangeliske kristne kirke gjennom århundreder.

Denne tekst er nesten helt identisk med "Majoritets- teksten" som representerer ca. 95 % av samtlige greske manuskripter. Disse manuskriptene stemmer seg imellom overens.⁶⁵

I denne greske tekst er det relative pronomet "ω" dativ, neutrum, singularis, byttet ut med akkusativ, maskulin, pluralis böyningen "ους". Setningen blir da slik:

v.11

και ουκετι ειμι εν τῷ κοσμῳ, και ουτοι εν τῷ κοσμῳ εισι, και εγω προς

σε ερχομαι. πατερ αγιε, τηρησον αυτους εν τῷ ὀνόματι σου, ους δεδω-
κας μοι, v.12 ινα ωσιν εν, καθως ημεις. οτε ημην μετ αυτων εν τῷ κοσμῳ,
εγω ετηρουν αυτους εν τῷ ὀνόματι σου. ους δεδωκας μοι εφυλαξα,...

Utifra sin böyning ser vi at dette pronomenet "ους" i maskulin, akkusativ pluralis, ikke peker tilbake på "τῷ ὀνόματι" i neutrum, dativ, singularis, men at det peker tilbake på det personlige pronomet "αυτους" i maskulin, akkusativ pluralis.

Meningen av Joh.17:9-12 blir da en helt annen:

"Jeg ber for dem. Jeg ber ikke for verden men for dem som du har gitt meg, for de er dine. Alt mitt er ditt, og ditt er mitt. Og jeg er helliggjort i dem. Og jeg er ikke lenger i verden, men disse er i verden, og jeg kommer til deg. Hellige Far! Bevar dem i ditt navn de som du har gitt meg, for at de kan være ett likesom vi er ett. Da jeg var hos dem, bevarte jeg dem i ditt navn, de som du har gitt meg. Jeg vokter dem og ingen av dem gikk fortapt, uten fortapelsens sønn - for at Skriften skulle bli oppfylt.

---

⁶⁴texts Apparatus i Joh.17:9-12.

⁶⁵Interju i det Norske Dagen med Helge Evensen, lederen for Det Nordiske Bibelselskap 1994.

6.4. Johannes 17:9-12 i lyset av sin kontekst.

I kapittel 17 holder Jesus sin yppersteprestlige bønn. Vers 1-5 uttrykker Jesu bønn om at Faderen skal herliggjøre ham. Fra vers 6-26 ber han for de mennesker Gud Faderen har gitt ham. Sett i lyset av perikopens nærkontekst 6-26, virker Textus Receptus' bruk av det relative pronomet "ους" meget sannsynlig. Foruten at Jesus ber for de menneskene Gud har gitt ham, blir nemlig uttrykket : "menneskene du gav meg", "de du gav meg" og "dem du har gitt meg", brukt hele seks ganger. Uttrykket "navnet du gav meg" eller lignende blir aldri brukt, mens "herligheten som du har gitt meg", blir nevnt to ganger og "ordet du gav meg", blir nevnt en gang.

7. KONKLUSJON.

Det vil være vitenskaplig umulig å kunne bevise at Jesus fikk navnet JHWH, utifra Joh.17:9-12. To store tekstfamilier står imot hverandre i valg av pronomen. De eldste og såkalte beste håndskrifter på den ene siden og den overleverte tekst eller Textus Receptus av 1611 og "majoritet-tekstene" på den andre siden.

Sett utifra konteksten, er det all grunn til å tro at det relative pronomenet "ους" er det mest korrekte. Hele kapittelet handler om Jesu bønn for de mennesker Gud har gitt ham. Dessuten taler Jesus hele seks ganger om "de mennesker du gav meg av verden". Fem av gangene bruker han pronomenet "ους" og en gang bruker han maskulin, genetiv pluralis formen.

Med andre ord finner jeg at Jesus heller ikke her hevdet at han var Abrahams, Isaks og Jakobs Gud, den Allmektige JHWH.

8. SAMMENFATNING.⁶⁶

Hevdet Jesus at han var JHWH, Abrahams, Isaks og Jakobs Gud?

Utifra et jødisk perspektiv fantes det forskjellige forventninger om hvem Messias skulle være. Han kunne komme som en profet, en konge eller som en yppersteprest. Dette forandret seg med den situasjonen Israel og jødene befant seg i. Idéen om at Messias var pre-eksisterende hadde også sitt fotfeste i Israel, selvom denne tanke også inkluderte Guds trone, Torahen, Helligdommen m.m. Tanken om at jødernes Messias skulle vært JHWH i egen person, var derimot helt utelukket.

I Septuaginta ble tetragrammet JHWH erstattet med det greske ordet " Kyrios ". De gresktalende jødene brukte gjerne ordet " Kyrios " når de refererte til JHWH. " Kyrios " ble et ord som også jødene brukte i sitt ordforråd. Men hos de mest konservative jødene ble ikke JHWH erstattet med " Kyrios " før ca. 100 f.Kr. - 200 e.Kr. Tittelen " Kyrios " ble ikke bare brukt for JHWH, men også for familiefedre, konger, rabbinere, etc. Johannes benytter tittelen noe ukonsekvent i sitt evangelium. De aller fleste av de 52 gangene tittelen blir brukt i hans evangelium, blir betegnelsen brukt om, til og av Jesus. Men både

---

⁶⁶Fotnotene til argumentasjonen i 8. er allerede gitt i respektive avsnitt.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

Filip, gartneren ved Jesu grav og slavens sjef i en av Jesu lignelser, blir også kalt "Kyrios". Ingen av dem legger en guddommelig betydning i det. Hva Jesus selv la i tittelen "Kyrios" er umulig å bevise utifra Johannes evangeliet.

Mange har hevdet at Jesus er JHWH utifra "JEG ER"- tittelen på Gud JHWH fra 2.Mos.3:14-15. I Septuaginta oversettelsen kaller Gud JHWH seg for "JEG ER DEN JEG ER", og "JEG ER". På gresk oversettes det "Εγω ειμι ο ων" og "ο ων". Kittel hevder bestemt at det ikke var "Εγω ειμι", men "ο ων" som ble brukt av de gresktalende jødene, som et navn på Gud. "οων" blir brukt kun fire ganger i NT og da alle gangene som attributt til Faderen.

Selvom Jesus aldri hevder at han er "ο ων", bruker han ca. 21 ganger konstruksjonen "Εγω ειμι". Dette er en helt vanlig grammatisk konstruksjon, men blir spesiell i sin betydning når det enklitiske ordet "Ειμι", får aksent. Fra bare å bety "Jeg er", får "Ειμι" inneholdet "Jeg eksisterer" eller "Jeg finnes". Man skulle tro at Jesus brukte "Ειμι" på en slik måte, men ingen av "Εγω ειμι"- uttalelsen hans blir brukt slik. Videre var det ikke bare Jesus som brukte "Εγω ειμι". Også den blinde mannen i Joh. 9:9 brukte nøyaktig samme konstruksjon, uten å hevde at han var den "evig eksisterende".

Utifra den enklitiske bruken av "Ειμι", Gudsnavnet "ο ων" istedenfor "Εγω ειμι", og det faktum at flere andre benyttet "Εγω ειμι", ser det ut som om Jesus ikke hevdet at han var JHWH.

Likevel kom jødernes nidkjærhet frem ved disse uttalelsene av Jesus og han ble forsøkt steinet flere ganger. Jødene hadde rett til å steine folk til døds om man:

- a) Bröt sabbaten
- b) Ofret barn
- c) Henvendte seg til åndemaning og spåmenn
- d) Begikk ekteskapsbrudd
- e) Utførte avgudsdykelse
- f) Bannet foreldre
- g) Spottet JHWH's navn

Gjennom å hevde at han hadde Gud som sin egen Far og at han var för Abraham, gjorde han seg selv, lik Gud og fortjente å dø, ifølge jødene. "Gudsbepottelse", slo jødene fast, mens Jesus svarte: "...hvordan kan dere si ...Du spotter Gud! - fordi jeg har sagt: Jeg er Guds Sønn?" (Joh.10:33-36). Jesus tok avstand fra at han hadde missbrukt JHWH's navn, men han tok aldri avstand fra at han var Guds pre-eksisterende Sønn. Det ser ut som om det var for denne bekjennelsen han ble forsøkt steinet.

En av de mest entydige og klare tekstene om at Jesus har navnet JHWH, er hentet fra Joh.17:9-12. I de norske oversettelsene går det frem at "Jeg har bevart dem i ditt navn - det navn du har gitt meg". Kurt Arlands greske tekst stadfester denne oversettelsen ved hjelp av blandt annet Codex Vaticanus og Codex Sinaiticus. I setningen "Hellige Far! Bevar dem i ditt navn som du har gitt meg...", har den greske teksten brukt pronomet "ω", som her peker tilbake på "τω ονοματι", og gir betydning at Jesus fikk navnet JHWH. Utifra disse greske tekstene, har Jesus uten tvil fått navnet JHWH, men på den andre siden har de fleste greske tekster en annen oversettelse.

I Stephens oversettelse av Textus Receptus, år 1611, som inneholder 95 % av de greske tekstene, brukes pronomet "ους". Dette relative pronomet i maskulin, akkusativ pluralis

Jehovah er det navn Han skal kalles med

peker ikke tilbake på " navnet ", men på de menneskene som har kommet til Jesus. Oversettelsen blir da " Jeg har bevart dem i ditt navn, de som du har gitt til meg ".

To store tekstfamilier står mot hverandre i dette spørsmålet, men sett utifra Joh.17:9-12s nærkontekst, er den mest sannsynlige konklusjonen at pronomet "ους" skal brukes istedenfor "ω". Fra vers 6-26 blir uttrykket "...de mennsker du gav meg" o.l. brukt hele seks ganger mens "...navnet som du gav meg...", ingen ganger. Dessuten er hele kap.17 en bønn fra Jesus til Gud for de menneskene Gud har gitt og gir Jesus. Det er også her mest nærliggende å tro at Jesus ikke hevder at han er JHWH.

9. HOVEDKONKLUSJON.⁶⁷

Rent vitenskaplig er det umulig å bevise at Jesus hevdet at han var JHWH. Jødene hadde aldri denne tanken når de snakket om den Messias som skulle komme. Det nærmeste JHWH vi kommer i deres Messias-syn, er det pre-eksisterende Messias-synet. Heller ikke her kommer vi langt i vår argumentasjon, for ifølge rabinsk tradisjon var det syv ting som var pre-eksisterende, foruten Messias selv var det:

- 1) Toraen
- 2) Omvendelsen
- 3) Paradiset
- 4) Gehenna
- 5) Guds Trone
- 6) Helligdommen

Det er ganske uklart om Jesus erstattet JHWH med tittelen "Kyrios" og brukte denne betydelsen av "Kyrios" om seg selv. De konservative jødene ville ikke erstatte JHWH med "Kyrios" i sine skrifter, men beholdt tetragrammet. Siden "Kyrios" også ble brukt om autoritetspersoner og rabbinere etc., må spørsmålet om hva Jesus selv la i "Kyrios"-tittelen stå åpent.

Mer klar er Jesu bruk av "Εγω ειμι". Faderen fikk navnet "ο ων", og ikke "Εγω ειμι" hos de gresktalende jødene. Siden Jesus aldri bruker "ο ων", men bare "Εγω ειμι", er det ingenting som indikerer at Jesus selv hevdet at han var JHWH. Argumentasjonen styrkes når man ser den enklitiske bruken av "ειμι" Jesus benytter. Som en følge av dette hevder gresk grammatikk at Jesus aldri selv har kalt seg "den eksisterende" eller "den som finnes".

Det Jesus derimot sier, er at han er utsendt ifra Gud og at han er den pre-eksisterende Guds Sønn. Gjennom å påstå dette, gjør han ifølge jødene seg selv lik Gud, og må steines for Gudsbespottelse. Det interessante er at Jesus stiller seg undrende til påstanden om at han har spottet JHWHs navn. Jesus holder derimot fast ved at han er Guds Sønn. Jesus gjør altså et skille mellom å spotte JHWHs navn og det å være hans Sønn.

Heller ikke Joh.17:9-12 ser ut til å inneholde et Jesus-utsagn om at han er JHWH. Selvom de eldste og såkalt beste håndskrifter sier at Jesus fikk navnet JHWH, hevder de fleste greske tekster at det var menneskene og ikke navnet JHWH, Jesus fikk fra Gud. Siden konteksten kun taler om forbønn for de menneskene som Gud gav til Jesus, ser det ut som Stephens oversettelse av Textus Receptus år 1611 og bruken av pronomet "ους" er det mest

---

⁶⁷Fotnotene til argumentasjonen i 9. er allerede gitt i respektive avsnitt.

Jehovah er det navn Han skal kalles med
korrekte. Med andre ord: Jesus fikk ikke navnet Jehowah, men menesker av Gud Fader i
Joh.17:9-12.

Hevdet Jesus at han var JHWH i Johannes evangeliet? Mitt studium av Johannes evangeliet
viser klart at det er lite sannsynlig at Jesus gjorde det.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

10. LITTERATURLISTE.

Kittel, Gerhard: *Theological Dictionary of the NT*. Volum 2. WMB Eermans Publishing Company, Grand Rapids Michigan.

Blomquist - Jastrup: *Grekisk Gresk Gramatikk*. Akademisk forlag 1992.

Norsk Bibel A/S (1988)

Det Norske Bibelselskap

.

Pokorny, Petr: (1978) *The genesis of christology, foundations for a theology of the new testament*. Ort/år Edinburg T. & T.Clardk 1987.

Duncan, Homer : *Jesus, nya förbundets Jehova*, ort/år Zurich, Stockholm Eskaton 1993

Jull, Donald H.: *Jesus Christ. The historical origins of chrristological doctrine*.

ort/år Minneapolis Fortress Press 1991.

Torrance, Thomas F.: *Trintarian perspektives: toward doctrine argument*.

ort/år Edinburg T. & T. Clark 1994.

Vermes, G.: *The religion of Jesus the Jew*. ort/år London SCM Press 1993.

Jervell, Jakob: *Den historiske Jesus*. ort/år Oslo 1962.

Dahlquist, Allan: *Jesu forkunnelse i dess religionshistoriska sammanhang och*

i den allmenna och jemförande fornnforsknings ljus. ort/år Hassleholm 1987

Stephans oversettelse av Textus Receptus av 1611.

Trinitarian Bible Society, Tyndale House, Dorset Road, London; England.

Greek New Testament.

Arland, Kurt: Third corrected, edition 1983 by the united bible Society.

Vermes, G. *Jesus the Jew*.

Fortress Press Philadelphia 1981.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

Illustrert Bibelleksikon.

Oslo 1990, Aalborg stiftsbogstrykkeri A/S, Aalborg, Danmark.

Journal of Biblical Literatur

artikkel av Georg Howard, University of Georgia, 96 årgang nr.1 i mars 1977, s.76-77

Rasmusson, Arne: *Kristologiske perspektiv*. ort/år Ørebro libriss Klippen Ljungbergs boktr. 1986.

Marshall, Bruce: *Christology in conflict*. ort/år Oxford Blackwell 1987.

Hillerdal, Gunnar: *Hvem er han, Jesus Kristus?* ort/år Stockholm Verbum Gøteborg Graphic 1991.

Sæverås, Olav: *Ettbindskomentaren*, ort/år Oslo Lunde Forlag 1987.

Jehovah er det navn Han skal kalles med

11. Litt om forfatteren.

Ulf Heines er vokst opp i Sarpsborg i Norge. Involvert i punck-rockmiljøet i byen, dro han i 1987, 17 år gammel, til Belgia hvor han, mot alle egne planer, møtte Jesus og ble frelst. Hungrende og tørstende etter sannheten begynte han siden å studere Bibelen fra perm til perm. Dette førte til at han forlot Indremisjonen som han var vokst opp i og døpte seg på egen tro og egen bekjennelse i Filadelfia, Sarpsborg 1988. Ulf Heines gikk siden Livets Ord Bibelcenter i Uppsala studieårene 90/91 - 91/92.

August - 92 var han med på starten av Levende Ord Bibelsenter i Bergen, hvor han jobbet i menighetens barnehage og ungdomsskole og som ungdomsleder til sommeren 94. Sammen med konen Vibeke, flyttet de til Uppsala hvor Ulf Heines høsten - 94 begynte på teologistudiet ved Livets Ords Universitet.

Oppgaven.

I sin oppgave: "Hevdet Jesus at han var JHWH i Johannes evngeliet", tar forfatteren blandt annet opp jødernes syn på Messias, Jesu bruk av tittelen "Kyrios", LXX og Jesu bruk av "Εγώ ειμι" samt spørsmålet om Jesus fikk navnet JHWH i Johannes 17:9-12.

Gjennom et grundig studium av disse kristologiske spørsmål har forfatteren, ved bruk av den hermeneutiske forskningsmetoden, kommet frem til at Jesus mest sannsynlig ikke hevdet at han var Abrahams, Isaks og Jakobs Gud, den evige JHWH.

Jehovah er det navn Han skal kalles med